

Frankrijk, orchideeënland

Jelle van Dijk

Bij onze kampeerreizen wordt de route vaak bepaald door goede vogelgebieden en door bepaalde steden die we willen bezoeken. In het voorjaar van 2019 besloten we de route af te stemmen op de bloei van orchideeën in de kalkrijke gebieden van Zuid-Frankrijk. Deze keus legde ook meteen de periode vast waarin wij onze tent in Zuid-Frankrijk wilden opslaan: de tweede helft van mei. Frankrijk is gezegend met prachtige natuurgebieden waarin veel orchideeën te zien zijn. Ten noorden van Parijs scoort de omgeving van Laon hoog, maar delen van de Elzas en de Jura doen daar beslist niet voor onder. Bij vogelaars zijn de wegbermen in La Brenne (Midden-Frankrijk) bekend om de orchideeën die daar staan.

De grootste variatie in soorten is toch wel in de zuidelijke helft van Frankrijk te vinden. Kampeerders hebben soms het geluk dat meteen al op het campingterrein veel orchideeën staan. Zo kennen veel liefhebbers de camping in Thonac (Dordogne) waar rond de tenten en caravans ruim tien soorten te zien zijn.

Het eerste deel van onze reis voerde ons begin mei eerst naar Dijon en daarna naar Lyon, steden die we op weg naar het zuiden altijd snel gepasseerd waren. Hierna volgde een kort verblijf in de Camargue (veel muggen), waarna we doorreden naar camping Las Palmeras in San Pere Pescador in NO-Spanje. Hier genoten we van de vogelrijkdom in het reservaat Aigumolls d'Emporda. Zo zagen we vanaf een parkeerplaatsje soorten als Steltkluit, Vorkstaartplevier, Kanoet, Temmincks Strandloper, Ralreiger, Hop en Witwangstern.

Ons Spaanse verblijf sloten we af op de camping van Ribes aan de zuidkant van de Pyreneeën dichtbij Andorra. Hier bracht een tandradbaantje ons naar 2000 m waar we soorten als Lammergier, Vale Gier, Grijsz Gers en Citroensijs zagen. Hoewel er nog plakken sneeuw lagen, stonden er naast de krokussen al heel wat gentianen in bloei.

Onze orchideeëntoer begon op 11 mei toen we via een tunnel weer in Frankrijk terugkeerden en de camping van Aigues Vives (ten zuidwesten van Carcassonne) opzochten. In de ANWB-campinggids hadden we al gelezen dat hier orchideeën groeien. Bij aankomst maakten we de eigenaar duidelijk dat we speciaal hiervoor naar zijn camping kwamen. Hij bood direct aan ons rond te leiden nadat we de tent hadden opgezet. Zo kwam het dat we al binnen een uur na aankomst werden rondgeleid langs alle mooie plekjes op deze zeer ruime camping. Na ruim een half uur was het volgende rijtje genoteerd: Wit bosvogeltje, Purperorchis, Soldaatje, tongorchissen (2 soorten: *Serapias lingua* en *Serapias vomeraci*), Poppenorchis, Spinnenorchis, Snippenorchis, Bokkenorchis, Mannetjesorchis en Hondskruid. De campingbaas wees ons ook op een rijke groeiplaats in de naaste omgeving. Het bleek om de landzijde van een dijk rond een stuwmeer te gaan begroeid met duizenden tongorchissen waartussen ook Hondskruid te zien was.

Een toertje door het golvende heuvelland in de omgeving van de camping liet vooral veel orchideeën in de brede

wegbermen zien: Soldaatje, Purperorchis, Vliegenorchis en Poppenorchis. Dit afwisselende landschap was bovendien rijk aan Zwarte en Rode Wouwen.

Na een bezoek aan de vesting van Carcassonne reden we naar het stadje Nant op de Causse de Larzac. Daar zochten we de camping op met de mooie naam "La Roche qui parle". Al eerder waren we hier begin mei 1995 met Rien en Robert Sluijs. We zagen toen enkele Aapjesorchissen net boven de grond komen. De hoge verwachtingen werden direct ingelost toen we bij het opzetten van de tent al bijna twee Aapjesorchissen vertraptten. Een rondje over deze camping maakte duidelijk dat hier tientallen Aapjesorchissen stonden, vaak in gezelschap van Purperorchis, Poppenorchis en Wit bosvogeltje.

Op 15 mei reden we naar het oude station van het dorpje Lapanouse de Cernon. Volgens de Crossbill Guide vormt deze omgeving het soortenrijkste orchideeëengebied van de Grand Causses. Bij een eenmalig bezoek krijg je natuurlijk maar een deel van deze rijkdom te zien, maar dat neemt niet weg dat wij na een korte wandeling toch het volgende lijstje hadden genoteerd: Harlekijn, Purperorchis, Soldaatje, Poppenorchis, Grote keverorchis, Wit bosvogeltje, Spinnenorchis, Vliegenorchis, Paarse aspergeorchis, Aangebrande orchis en de Aveyronorchis. De laatste soort heeft een klein verspreidingsgebied dat vrijwel beperkt blijft tot het departement Aveyron. Behalve orchideeën waren hier natuurlijk ook nog heel wat andere planten te zien zoals diverse soorten zonneroosjes, Behaard zenegroen en Graslalie.

Hierna reden we via La Cavalerie zuidwaarts naar La Pezade. Na de aanleg van de A75 en het reuzenviaduct bij Millau is dit een rustige weg geworden, waar je zonder problemen overal kunt stoppen en parkeren, bijvoorbeeld als je een groep Vale Gieren met een Monniksgier erbij ziet overvliegen. In La Pezade sloegen we af in westelijke richting naar het dorpje Canals. Voor je hier bent ligt aan de zuidzijde van de weg een prachtig kalkgrasland. De opvallendste soort is hier het Wildemanskruid, een donkerpaarse anemoon, die hier met honderden te zien is. Aan orchideeën noteerden we Purperorchis, Soldaatje, Mannetjesorchis, Vlierorchis (ook Adam en Eva genoemd), Vliegenorchis en twee kleine orchissen waarvoor we het boek erbij moesten halen. Het bleek te gaan om *Ophrys aymonii* en *Ophrys sulcata*. De eerste is alleen op de Causses te vinden, de andere heeft een ruimere verspreiding in het zuiden van Frankrijk. Een ritje over het noordelijke deel van de Causse de Larzac bracht ons naar schrale landjes met veel Mannetjesorchis en daarbij diverse *Ophrys*soorten die je tot het 'spinnenorchiscomplex' zou kunnen rekenen. Daarbij heeft de onderlip wel of geen gele rand (variërend in breedte) en zijn er wel of geen 'papwangetjes' op de onderlip te zien.

Na enkele dagen bij Nant gekampeerd te hebben gingen we verder noordwaarts naar de Causse Mejean. Helaas sloeg het weer om wat resulteerde in lage temperaturen (8-10 graden), regen en veel wind. Aangekomen op camping La Cascade bij Meyrueis wilden we vanwege het slechte weer een vast dak boven ons hoofd.

Van links naar recht en van boven naar onder:

Poppenorchis Aigues Vives, Spinnenorchis Aigues Vives, Serapia vomeraces Aigues Vives

Ophrys aymoninii – Canals, Wantsenorchis Cause Mejean, Aaangebrande orchis Cause Mejean

Hommelorchis Vercors, Vliegenorchis Vercors, Wit bosvogeltje Vercors.

Paarse aspergeorchis Vercors, Drietandorchis Crussol, Ophrys drumana Crussol

Alle bungalows waren echter al bezet door Belgische studenten die hier een studieweek hadden. Ons restte nog een 'glampingtent'. Dit is een soort tenthuisje met houten vloer, een keukenblok en een bed met matras. Helaas was het er bijzonder tochtig waardoor ons campingkachelkje het niet warmer kreeg dan 12-14 graden.

De locatie was echter schitterend met zingende Cirlogors en Bergfluiters in de bosrand, een Waterspreeuw bij de cascade in de beek en Slechtvalk, Vale Gier en Lammergier tegen de rotswand waar wij zicht op hadden. Vanuit Meyrueis maakten we uitstapjes naar de Causse Mejean, een kalkplateau op zo'n 1000 m hoogte. Dit plateau wordt omgeven door diepe kloven (gorges), uitgeslepen door de rivieren Tarn en Jointe. Langs de weg naar Florac zagen we een monumentje langs de weg. Het bleek een gedenkteken voor de bekende wielrenner Roger Rivière te zijn die hier tijdens de Tour de France van 1960 uit de bocht vloog en in de struiken in het dal belandde. Pas 24 jaar oud, bleef hij de rest van zijn leven invalide. Tegenover het monumentje lag een prachtig kalkgrasland met veel Veldsalie, Zonneroosje en Engels gras. Ook noteerden we orchideeën: Popenorchis, Welriekende nachtorchis, Mannetjesorchis, Purperorchis, Snippenorchis en Wantsenorchis. Via Florac reden we weer de Causse Mejean op. Daar was het niet warmer dan vijf graden boven nul. Regelmatig zagen we veldjes Mannetjesorchissen met daarbij in kleiner aantal ook Soldaatje, Vlierorchis en de al eerdergenoemde Ophrys aymonii. Bijzonder waren ook de grote pollen Voorjaarsadonis met hun gele bloemen. In een van de kleine dorpjes zagen we enkele Rotsmussen en bij het vliegveldje waren Klapekster en Alpenkraai present.

Na enkele koude dagen op camping La Cascade reden we naar camping Le Gallo Romain in Barbières, een dorp aan de westelijke rand van de Vercors, het middengebergte ten zuiden van Grenoble. Deze omgeving was ons aangeraden door Leen van Duijn vanwege de rijkdom aan orchideeën. Bij dit advies was van overdrijving geen sprake zoals al spoedig bleek. Op het campingterrein zelf waren alleen Aapjesorchis, Wit bosvogeltje en een (uitgebloeide) Reuzenorchis te zien, maar de helling direct tegenover de camping bood binnen één hectare een ongelooflijke variatie aan orchideeën: Soldaatje, Aapjesorchis, Purperorchis, Bergnachtorchis, Welriekende nachtorchis, Hondskruid, Wit bosvogeltje, Bleek bosvogeltje, Paarse aspergeorchis, Brede wespenorchis, Vliegenorchis, Grote keverorchis, Hommelorchis, Spinnenorchis en Ophrys drumana. De laatste soort wordt ook wel de Orchidee van de Drôme genoemd, omdat het verspreidingsgebied van deze soort beperkt blijft tot ZO-Frankrijk met als centrum het Departement du Drôme.

Vanaf de camping kom je direct op de weg over de Col de Tourniol die naar het klooster van Léoncel voert. In de bermen van deze weg is veel te zien en gelukkig kun je bijna overal in de berm wel stoppen. Hier is weinig autoverkeer en wielrenners testen hier hun klimmerscapaciteiten. Vanuit de auto waren op veel plaatsen Wit bosvogeltje, Mannetjesorchis en Purperorchis te zien. Dichtbij de pas zagen de bermen af en toe blauw van de grote gentianen. Dichtbij het klooster van Léoncel zagen we veel Vlierorchis (vooral de gele variëteit) en

Harlekijn staan. Bij de abdij in zuidelijke richting gaand kom je al snel op de Col de Bacchus. Hier liggen schrale kalkgraslanden met soorten als Harlekijn, Drietandorchis, Purperorchis, Aangebrande orchis, Mannetjesorchis, Vlierorchis en Groene nachtorchis. Ook Blauwe druifjes en Kogelbloem zijn hier talrijk. In de graslanden zijn hier en daar veel Witte narcissen te zien. Het loont hier de moeite om regelmatig de kijker te pakken om soorten als Vale Gier, Monnikgier, Zwarte Wouw, Rode Wouw en Wespandief te zien langskomen.

Na enkele dagen in Barbières gingen we verder richting het Central Massif. Onze laatste 'orchideeënhotspot' was het gebied rond de ruïne van het kasteel van Crussol, gelegen op de westelijke oever van de Rhône tegenover Valence. Dit bleek een toeristische trekpleister te zijn. Door buiten de hoofdpaden naar de oude burcht te lopen, kwam je toch heel veel orchideeën tegen. Langs het weggetje naar de parkeerplaats zagen we al vele tientallen plantjes van het Hondskruid en op weg naar de hooggelegen ruïne bleek de 'orchidee van de Drôme' (Ophrys drumana) veel voor te komen. Verder zagen we hier Wit bosvogeltje, Grote keverorchis, Drietandorchis, Soldaatje, Purperorchis en Aapjesorchis.

De laatste week van onze vakantie brachten we door in het Central Massif ten westen van Clermont-Ferrand. De ondergrond bestaat hier uit kalkarme gesteenten. Met de orchideeën was het dan ook meteen afgelopen. Alleen de Mannetjesorchis was hier en daar in wegbermen te zien. Al met al hadden we in Zuid-Frankrijk 34 soorten orchideeën genoteerd. Bijna de helft van dat aantal vonden we door gebruik te maken van de Crossbill Guide en tips van anderen. Een beetje voorbereiding kan wat dit betreft dus heel lonend zijn!

Geraadpleegde literatuur

Société Française d'Orchidophilie 1998. **Les Orchidées de France, Belgique et Luxembourg**. Collection Parhénopé, Paris.

Pierre Delforge 2006. **Orchids of Europe, North Africa and the Middle East**. A & C, London.

Dirk Hilbers & Paul Knapp. 2015. **Crossbill Guide Cévennes and Grand Causses**. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Wildemanskruid Causse Larzac bij Canals

